

אגודת חוקרי צבא חברה בישראל

גילון מספר 11

סקירת מאמרים מהארץ

ומהעולם

בנושא יחסי צבא-חברה

יולי - ספטמבר 2023

תוכן העניינים

3 פתח דבר _____

4 מהי אגודת חוקרי צבא חברה בישראל _____

5-17 סקירת מאמרים _____

5-12 צבא וחברה _____

13-14 הארגון והמקצוע הצבאי _____

15-17 הצבא, הממשלה וארגוני ביטחון נוספים _____

17 תרבות, כוח אדם ומשאבי אנוש _____

פתח דבר

אנו שמחים להעביר לעיון את המהדורה השמינית של הדו"ח הרבעוני, שתכליתו עדכון על התפתחות הידע בתחום העיסוק של האגודה. הדו"ח מבוסס על עיון בכתבי עת, אתרים של גופי מחקר וממשל בישראל ובחו"ל. אנו מאמינים שחברי האגודה יכולים למצוא בדו"ח מידע עדכני, שיסייע להם בפיתוח המחקר.

המהדורה השמינית כוללת מאמרים וספרים שפורסמו בין החודשים יולי-ספטמבר 2023 והמהדורה הבאה תכלול את החודשים אוקטובר-דצמבר 2023.

הדו"ח מכיל תקצירים והפניות למאמרים, דו"חות מחקר וספרים שראו אור בתקופה האמורה. כלולים כאן בעיקר המאמרים שנכתבו על ידי חוקרים מישראל, וכן מבחר מקורות שנכתבו בעולם. בסך הכול כלולים בסקירה הנוכחית **20** מאמרים וספרים, שלוקטו על ידי מר מתן קניגסבוך ונערכו על ידי ד"ר איתמר ריקובר.

נשמח מאוד לקבל הערות על מידע נוסף ועל תחומי עניין חשובים שיש להוסיף ולפתח. על מנת לעשות זאת ניתן להיכנס [לכאן](mailto:itamar.rickover@gmail.com) (בעדיפות) או/ו לשלוח לנו מייל לכתובת: itamar.rickover@gmail.com

בברכה,

ד"ר איתמר ריקובר
מנכ"ל אגודת חוקרי
צבא חברה בישראל

פרופ' עוזי בן שלום
יו"ר אגודת חוקרי
צבא-חברה בישראל

מהי אגודת חוקרי צבא-חברה בישראל?

אגודת חוקרי צבא חברה בישראל הוקמה בשנת 2012. חברי האגודה הינם כולם חוקרים העוסקים במחקר אקדמי בתחום יחסי צבא-חברה והם מגיעים מדיסציפלינות שונות: חוקרי תקשורת ואנשי מדע-מדינה, סוציולוגים ואנתרופולוגים, היסטוריונים וכלכלנים, משפטנים, פילוסופים, אנשי חינוך ופסיכולוגים. בקרב החוקרים באגודה קיים שוני רב בהשקפות הפוליטיות ובגישות האסטרטגיות; אולם, המכנה המשותף המאחד אותנו לקהילייה אחת הוא התפיסה לפיה נדרש מחקר אובייקטיבי, ככל האפשר, של אופן פעילותם של המוסדות הביטחוניים, של הממשק בינם ובין שאר מוסדות המדינה, ושל חלקה של החברה בשליטה בהם.

בראש יעדיה של האגודה ניצבים קידומו, הצגתו וניתוחו של המחקר הבין-תחומי המתמקד בנקודות מבט שונות ומגוונות של יחסי צבא וחברה בישראל: הקשרים בין הצבא לחברה, הממשק שבין הדרג האזרחי לדרג הצבאי, היחסים שבין הצבא ובין גופי ביטחון אחרים, וכן ההיבטים החברתיים והארגוניים השונים של הצבא. כמו כן, פועלת האגודה להפיץ את הידע המחקרי המצטבר בארץ ובחול, בקרב גורמים באקדמיה, בצבא, במוסדות הביטחון, ובציבור הרחב.

האגודה בשיתוף הוצאת 'מערכות' מוציאה לאור כתב עת דו-שנתי בשם "חברה, צבא וביטחון לאומי". עורכת ראשית, ד"ר אלישבע רוסמן-סטולמן, לעיון ניתן להיכנס [לכאן](#).

אתר האגודה: <http://www.civil-military-studies.org.il>

האגודה בויקיפדיה: לחצו [כאן](#)

האגודה בפייסבוק: לחצו [כאן](#)

יו"ר האגודה: פרופ' עוזי בן שלום.

מנכ"ל האגודה: ד"ר ריקובר איתמר.

יו"רים קודמים: פרופ' יורם פרי, פרופ' זאב דרורי, ד"ר ראובן גל (מייסד האגודה).

חברי הנהלת האגודה (לפי סדר א, ב): ד"ר אבי ביצור, פרופ' אייל בן-ארי, ד"ר עפרה בן-ישי, פרופ' עוזי בן-שלום, ד"ר ראובן גל, פרופ' זאב דרורי, פרופ' אילת הראל, ד"ר רוני אור טיארגי'אן, פרופ' סטיוארט כהן, פרופ' אודי לבל, ד"ר אייל לוי, פרופ' אהוד מניפז, פרופ' הלל נוסק, ד"ר כרמית פדן, פרופ' יורם פרי, ד"ר איתמר ריקובר, ד"ר איתן שמיר, פרופ' גבי שפר, ד"ר עידית שפרן-גיטלמן, ד"ר דב תמרי.

יועץ משפטי: עו"ד איל נון. רוי"ח: חן נוי.

להצטרפות לאגודה ניתן לפנות למנכ"ל האגודה ד"ר ריקובר איתמר בדוא"ל:

itamar.rickover@gmail.com

צבא וחברה

Zerach, G. (2023). **PTSD and Complex PTSD Symptoms among Israeli Women Veterans: Role of Conformity to Masculine Norms and Coping Strategies.** *Sex Roles, 1-15.*

מחקר זה בוחן כיצד התאמה לנורמות גבריות תורמת להתפתחות הפרעת דחק פוסט-טראומטית (PTSD) ותסמיני PTSD מורכבים בקרב נשים לוחמות וכן את התפקידים המתווכים של אסטרטגיות התמודדות בקשר הזה. מדגם התנדבותי של לוחמות (n=885) ולא-לוחמות (n=728) הסיב על שאלון דיווח עצמי מקוון במחקר חתך. הלוחמות דיווחו על רמות גבוהות יותר של התאמה לנורמות גבריות ותסמיני PTSD, אך ללא הבדל בתסמיני PTSD מורכבים ואסטרטגיות התמודדות, בהשוואה לחיילות משוחררות שאינן לוחמות. יתרה מכך, בקרב חיילות משוחררות לא-קרביות, התאמה לנורמות גבריות הייתה קשורה לרמות גבוהות יותר של PTSD ותסמיני PTSD מורכבים, מעבר לחוויות ילדות שליליות וחשיפה לחימה. חשוב לציין, התאמה לנורמות גבריות הייתה קשורה בעקיפין לרמות גבוהות יותר של PTSD ותסמיני PTSD מורכבים באמצעות אסטרטגיות התמודדות לא מותאמות, הן למשוחררות והן ללא-קרביות. בסך הכול, נשים לוחמות ותיקות נטו יותר לתמוך בנורמות גבריות הקשורות לרמות גבוהות יותר של PTSD ותסמיני PTSD מורכבים. יתרה מכך, אסטרטגיות התמודדות לא מותאמות עשויות לשמש כמנגנונים הקושרים התאמה לנורמות גבריות להשלכות פוסט טראומטיות הקשורות לצבא ומצדיקות חקירה נוספת.

[קישור למאמר](#)

Ben-Shalom, U., Reizer, A., Connelly, V., & Rickover, I. (2023). **The adaptation of soldiers to post-service life—the mediating impact of political views on the relationship between violence and adaptation.** *Frontiers in psychology, 14.*

המחקר הנוכחי בוחן את הקשר בין דעות פוליטיות, חוויות לחימה והסתגלות של חיילים לחיים שלאחר השירות. חוויות אלימות בשירות הצבאי נחקרו כתורמות לממדים חיוביים ושליליים של הסתגלות, בעוד שדעות פוליטיות שימשו כמתווכים אפשריים. במחקר השתתפו 320 חיילים משוחררים. דעות פוליטיות היו קשורות להסתגלות, במיוחד הצבעה משמאל לימין ואנטי-מיליטריזם. התוצאות תומכות בתפקיד המתווך של אמונות פוליטיות (הצבעה משמאל לימין ומיליטריזם) ביחסים בין ניסיון קרבי והסתגלות לחיים שלאחר השירות.

אנו טוענים כי תפיסות פוליטיות משפיעות על ההסתגלות דרך יצירת חוויות של חוויות הלחימה ועיבוד פרטני של חוויות אלו, ועל הנכונות להמשיך בשירות מילואים, המאפשר תמיכה והכרה חברתית. בנוסף, הם קשורים לתחושת מרירות בעקבות צמצום שיתוף הציבור בשירות הצבאי והמילואים.

[קישור למאמר](#)

Zerach, G., Levinstein, Y., & Levi-Belz, Y. (2023). **Longitudinal associations between transgressions of moral beliefs and suicidal ideation among recently discharged veterans.** *Psychiatry Research*, 327, 115392.

הערכנו כי יש קשרים מתמשכים בין הערכות סובייקטיביות של הפרת אמונות מוסריות, ערכים וציפיות (אירועים פוטנציאליים פוגעניים מבחינה מוסרית; PMIEs) לבין רעיונות אובדניים (SI) בקרב יוצאי קרב ששחררו לאחרונה. המשתתפים היו 374 לוחמים ישראלים בשירות פעיל שהשתתפו במחקר אורך בן חמש שנים עם ארבע נקודות מדידה: T1 - שנה לפני הגיוס, T2 - חודש לפני השחרור משירות צבאי, ולאחר מכן שוב חצי שנה ו-12 חודשים לאחר השחרור (T3 ו-T4, בהתאמה). היסטוריה של מחשבות והתנהגות אובדניות לכל החיים הייתה קשורה לרמות גבוהות יותר של הערכות סובייקטיביות של PMIEs, בהשוואה ללא היסטוריה של מחשבות והתנהגויות אובדניות. מעל ומעבר למאפיינים אישיים שלפני הגיוס, ניתוחי נתיבים הצביעו על מסלולים דו-כיווניים משמעותיים בין הערכות סובייקטיביות של PMIEs ו-SI. עבור כל סוגי האירועים הפוטנציאליים, SI היה קשור להערכות סובייקטיביות גדולות יותר של האירועים, במדידה שלאחר מכן. עם זאת, נמצאו גם השפעות צולבות של PMIEs-אחר' (T2) המנבאים רעיונות אובדניים (T3) ו-PMIEs-יבגידה' (T3) המנבאות רעיונות אובדניים (T4). הממצאים שלנו הם הראשונים לספק עדות לקשרים אורכיים וזמניים בין הערכות סובייקטיביות של PMIEs ו-SI, שעשויים לשמש יעדי התערבות פוטנציאליים בקרב חיילים משוחררים שעברו טראומה.

[קישור למאמר](#)

Madar, R. (2023). **Beyond Male Israeli Soldiers, Palestinian Women, Rape, and War: Israeli State Sexual Violence against Palestinians.** *Conflict and Society*, 9(1), 72-88.

הסוגיה העומדת על הפרק היא הקטגוריות והסולמות המגדירות שימוש של מדינה באלימות מינית. מקרים רחבי היקף של אלימות מינית בישראל וקטגוריות חוקיות קיימות של אלימות מינית מאפשרים להעלות את השאלות הבאות: מה מרמז למה שאנו רואים ומזהים כאלימות מינית של המדינה? מדוע המקרים שהמאמר מציג (שאף אחד מהם אינו מסווג או הושג ישירות על ידי קורבן פלסטיני) לא נאספו עד היום כראיה לאלימות מינית של מדינת ישראל נגד פלסטינים? כדי להתייחס לשאלות אלה, הכותב בוחן בחלק הראשון את רלוונטיות המרכיבים העיקריים של טענות אלה: חיילים ישראלים, נשים פלסטיניות, אונס ומלחמה.

[קישור למאמר](#)

Feaver, P. D. (2023). **Thanks for Your Service: The Causes and Consequences of Public Confidence in the US Military.** *Oxford University Press.*

מה מסביר את הרמות הגבוהות של אמון הציבור בצבא האמריקני ועד כמה אמון זה הוא חשוב? חוקר היחסים האזרחיים-צבאיים פיטר ד' פיבר מתייחס לשאלה זו ומתמקד במשמעותה עבור הצבא. נתונים מראים שהאמון מבוסס בחלקו על אמונות הציבור לגבי כשירותו הגבוהה של הצבא, דבקות באתיקה מקצועית גבוהה, ונחישות לעמוד בנפרד מהחלוקות המרות של הפוליטיקה המפלגתית. עם זאת, כפי שטוענת פיבר, אמון מעוצב גם על ידי פער מפלגתי ועל ידי הטיית רצונות חברתית, הרעיון שחלק מהאנשים מביעים אמון בצבא מכיוון שהם מאמינים שזו הגישה המוסכמת מבחינה חברתית. פיבר לא רק עוזר לנו להבין איך ולמה יש לציבור אמון בצבא, אלא שהוא גם חושף בעיות שקובעי המדיניות צריכים להיות מודעים להן. ספציפית, ספר זה מתאר כיצד האמון במוסד מעצב את עמדות הציבור בנושא שימוש בכוח ואולי לא תמיד מחזק את השיטות הטובות ביותר ביחסים אזרחיים-צבאיים דמוקרטיים.

[קישור למאמר](#)

אדם צחי. 2023. להביט במאכלת - הלם קרב בקולנוע התיעודי בישראל 1988-2020. אוניברסיטת בן גוריון.

להביט במאכלת עוסק בהלם הקרב של חיילים ישראלים כפי שהוא מיוצג בקולנוע התיעודי הישראלי. במסע שמשלב אומנות, היסטוריה, מיתולוגיה ופסיכולוגיה נחשף לפנינו עולם מסועף של עשרות סרטי תעודה העוסקים בהלומי קרב, אשר יצאו לאקרנים בישראל בשנים 1988-2020, ומתמודדים עם שאלות חברתיות, אתיות, פסיכואנליטיות ואסתטיות הכרוכות בצילום לוחמים שחזרו משדה הקרב.

[קישור למאמר](#)

מאיר אלרון, קובי מיכאל, 2023. המשבר החברתי-פוליטי המכונן בישראל: מאפיינים והשלכות על הביטחון הלאומי. עדכן אסטרטגי, כרך 26, גיליון 2.

במלאת חצי שנה למשבר החברתי-פוליטי החרף בישראל, התכנסה במכון למחקרי ביטחון לאומי קבוצה מגוונת של מומחים וחוקרים לדיון על מקורות המשבר, מאפייניו והשלכותיו הצפויות, בראייה עתידית כלל-מערכתית ובפרט בהתייחסות לביטחון הלאומי. מטבע הדברים, לשאלות אלה אין תשובות מובהקות או מוסכמות. הניתוח של המשבר ומרכיביו תלוי באופן ישיר בפרשנויות השונות של המתבוננים, כפי שהן מוצגות גם כאן. חלק חשוב משורשי המשבר הוא ראייה שונה ולעיתים מקוטבת ממש של המציאות, המכתיבה בהכרח מחלוקות עמוקות לגבי המתרחש ומשמעויותיו. בפרסום זה נעשה ניסיון לייצר תמונה המשקפת גם מחלוקות אלה וגם מרכיבים של הסכמה באשר לבחינת הדרכים והתנאים שיאפשרו להיחלץ בשלב כלשהו מהמשבר הקשה, לקראת חזרה לתפקוד נורמלי. זאת על בסיס הידברות רחבה, שאולי תאפשר זיהוי של המכנים המשותפים שעודם קיימים בציבור ובמערכות הפוליטיות והחברתיות של מדינת ישראל.

[קישור למאמר](#)

Vdovychenko, O. V., Sokolova, I. M., Pedchenko, O. V., Sergeevna, S. S., & Frolova, O. V. (2023). **Psychological rehabilitation and support of war veterans: the experience of Israel.** *Scientific Journals of the University of Technology in Katowice*, 16.

המאמר מוקדש לבעיית לימוד ניסיונה של ישראל בשיקום פסיכולוגי ותמיכה בלוחמים שחוו מתח בעקבות קרב. הוא חושף את העקרונות המתודולוגיים העיקריים ("VISED") של מתן תמיכה על ידי פסיכולוגים צבאיים ישראלים לחיילים ויוצאי מלחמה. הדגש העיקרי הוא על החשיבות של הקפדה על עקרונות "VISED" לתמיכה באנשי צבא במצבי לחץ וטראומה פסיכולוגית. המאמר מדגיש את העניין של אוקראינה בהיכרות, התאמה ויישום של הניסיון הישראלי בתחום השיקום הרפואי והפסיכולוגי של חיילים משוחררים, בני משפחותיהם ומשפחות של חיילים שנפלו. מודגש הצורך לערב מומחים וליישם גישות חדשניות ליצירת מערכת דומה באוקראינה, תוך התחשבות בפרטי האזור, אשר יתרמו לשיקום מקיף ולסיוע לקורבנות התוקפנות הרוסית. יישום שיטות עבודה ואימון ישראליות יסייע לשפר את איכות החיים של הנפגעים ולתרום להסתגלותם החברתית.

[קישור למאמר](#)

פנינה שוקר. 2023. "כמו למצוא מחט בערמת שחת": המאמצים לאיתור נעדרי מלחמת יום הכיפורים. יסודות 5.

לאיתור נעדרי צה"ל ולמציאתם ישנה חשיבות מוסרית, ערכית, מבצעית ואף אסטרטגית. מלחמת יום הכיפורים הייתה המלחמה הראשונה שבה צה"ל חיפש נעדרי תוך כדי המלחמה בשל מספרם חסר התקדים. מטרת המאמר היא לסקור את המאמצים לאיתור נעדרי מלחמת יום הכיפורים, במהלכה ולאחריה – מאמצים אשר למעשה נמשכים עד עצם היום הזה. במקביל מתואר במאמר סיפור הקמת המערך לאיתור נעדרי בצה"ל, שידע גלגולים רבים במרוצת השנים. לקחי יום הכיפורים ממשיכים להכתיב במידה רבה עד עצם היום הזה את תורת הלחימה של המערך העושה לילות כימים על מנת להביא את כלל חידות המקל"נים (חיילים חללים שמקום קבורתם לא נודע) והנעדריים, הן ממלחמות ישראל והן מעיתות שגרה, לפתרון.

[קישור למאמר](#)

שי שבתאי. 2023. **מדיניות ישראל כלפי המלחמה באוקראינה: "הפיל והבעיה היהודית"**.
מערכות: עיונים בביטחון המזרח התיכון, 201.

הפלישה הרוסית לאוקראינה יצרה עבור ישראל דילמה מהותית במדיניות, שכן במערך השיקולים שלה נוצרו מתחים מובנים, שהקשו על יצירה של מדיניות קוהרנטית. המתח העיקרי שהוצג כבסיס לשיקולים הישראליים היה מצד אחד המחויבות הבסיסית לארצות הברית ולמערב, והרצון להמשיך בדיאלוג חיובי על הסוגיה האיראנית ובמכלול הפלסטיני; ומן הצד האחר הרצון לשמור מול רוסיה את ההסכמות על חופש הפעולה במסגרת המב"ם (המערכה שבין המלחמות) בסוריה למניעת הנוכחות האיראנית וחימוש חזבאללה, והחשש מדחיקת הרוסים לזרועות איראן כפי שאכן – קרה. על אף שרוב הדוברים והפרשנים הישראלים התייחסו לכך כשיקול המוביל ואף הבלעדי, היו מתחים נוספים שהשפיעו על קבלת ההחלטות. הקהילות היהודיות: בשתי המדינות ובישראל קהילות יהודיות מפוארות, שהיו ערש הקמתה של התנועה הציונית. עד למלחמה כינו רוב הישראלים את היהודים ממדינות אלה "רוסים", ולאחר פריצתה התחוור עד כמה מדובר בזיקה לשתי קהילות נבדלות. חשש כבד עלה לגורלן של שתי הקהילות, זו שחוהה את המלחמה בפתח ביתה וזו שעלולה להיפגע מעמדה ישראלית נגד רוסיה.

[קישור למאמר](#)

יצחק טרכטינגוט, שלמה בלאק, אסטבן קלור. 2023. **השלכות השינויים הדמוגרפיים במרחב האורבני בישראל על הביטחון הלאומי**. עדכון אסטרטגי, כרך 26, גיליון 2.

במקרה הישראלי הנדון כאן, אזרחים ערבים וחרדים מהגרים כתהליך מתמשך לתוך מרחבי המחיה של הרוב ויוצרים מרחבים מעורבים. המאמר מנסה לבחון את ההשפעה של תהליכי התירבות הללו על החוסן החברתי ועל הביטחון הלאומי ולענות על השאלה: האם מדינת ישראל מודעת דיה וערוכה מול האתגר השינויים הדמוגרפיים הללו מגלגלים לפתחה?

[קישור למאמר](#)

Even-tzur, E. (2023). **Perpetrators' trauma and implicated witnessing: Between the psychoanalytic and the political.** *Psychoanalysis, Culture & Society, 1-14.*

איך - ומדוע בכלל - עלינו להקשיב לקולות של מבצעי אלימות פוליטית, להקשיב לסיפוריהם ולשמוע את כאבם (הנגרם מעצמו)? מאמר זה מראה כיצד המושג הפסיכואנליטי של "עדות", שעלה בהקשר של הטיפול בנפגעי טראומה, מקבל בעייתיות כאשר הוא מיושם על עדויות הנוגעות לטראומה של מבצעים. בעוד שבתחילה רעיון העדות סימן זיקה מוגברת בין הפסיכואנליטי לפוליטי/אתי, הספרות העדכנית על ראייה וטראומה בהקשר של מבצעים חושפת פער הולך וגדל בין שני התחומים הללו. אני בוחן את המורכבויות הללו דרך המקרה של חיילים ישראלים והעדויות שהם מספרים, הן במסגרות הקליניות והן במרחב הציבורי. ברוח זו, הכותב שואף למצוא דרך לחרוג משתי עמדות בינאריות כלפי נרטיבים של פושעים חסרים בתיאור המעורבות והאחריות של העד עצמו: מצד אחד, הוקעה ביקורתית נחרצת, ומצד שני, ניטרליות לכאורה. הטענה היא שבמקרה של עדויות של מבצעים והטראומה שלהם זה עשוי להיות צעד חשוב בתהליך חברתי של מעבר מפיצול הגנתי ללקיחת אחריות, ובכך להפחתת האלימות הפוליטית.

[קישור למאמר](#)

מורן דיטש, עידית שפרן גיטלמן, עפר שלח, מאיר אלרון. 2023. **ממצאי סקר חוק הגיוס של המכון למחקרי ביטחון לאומי.** [המכון למחקרי ביטחון לאומי.](#)

לקראת דיונים בכנסת, לאחר הפגרה, אמורות להידון מספר הצעות חוק בנושא הפטור מגיוס לצה"ל. המכון למחקרי ביטחון לאומי ערך סקר דעת קהל שביקש לבחון את עמדות הציבור בנושא ואת ההשלכות האפשריות של העברת חוק זה. על פי עיקרי הממצאים, כ-68 אחוזים מהציבור מתנגדים לחוק שיאפשר פטור מלא לתלמידי ישיבות חרדיות מגיוס לצה"ל; כמעט שליש מציבור ההורים לבני 16-18 (29 אחוזים) העידו כי אם חוק כזה יחוקק הם יעודדו את ילדיהם שלא לשרת בשירות קרבי או בכלל; ואילו 37.5 אחוזים העידו כי יתמכו במילואימניקים אשר יצהירו על הפסקת התנדבותם באם חוק כזה יחוקק. תוצאות הסקר מאשרות את החשש לפיו החוק המסתמן לפטור חרדים מגיוס לצבא צפוי לייצר פגיעה אנושה במודל צבא העם, לערער את מעמדו הציבורי המקובל של השירות בצה"ל ואת אתוס גיוס החובה. חוק כזה ידרדר אף יותר את הסולידריות החברתית המאותגרת גם כך בימים אלה.

[קישור למאמר](#)

Daphna-Tekoah, Shir & Harel, Ayelet. (2023). **Routine trauma - Awareness of combat trauma in women combatants.** Psychological trauma: theory, research, practice, and policy

המחקר נועד לחקור את אופי הטראומה שחווה לוחמות. נאספו נתונים משתי קבוצות מיקוד וסדרת ראיונות אישיים עם 100 חיילות ששירתו כחיילות קרביות או תומכות לחימה. הראיונות חשפו מגוון נרטיבים על חוויות המלחמה שלהם, כולל שילוב רגשי ופיזי. הסכנה המתמשכת והאירועים הטראומטיים שאיתם התמודדו נשזרו בסיפוריהם. נרטיבים אלה הצביעו על כך שלצד חשיפתם למצבים טראומטיים העלולים לסכן חיים, הן חשו גם מועצמות ומוערכות כתוצאה משירותן הצבאי. נקודות המבט של החיילות לגבי שירותן הצבאי כיסו שלושה נושאים עיקריים, "חוויות טראומה", "חוויות לחימה משמעותיות" ו"הצורך להישמע". המחקר מציע לאנשי מקצוע בתחום בריאות הנפש, לקובעי מדיניות ולחוקרים דרכים להשיג תובנה מגוונת לגבי טראומת קרב של נשים, שנמנעת מקטגוריזציה. בהתבסס על ממצאי המחקר, ניתן להבין היבטים נוספים של טראומה באמצעות חקר חיילות, המתמודדות עם "קרב כפול" - קרב, עם הטראומה הנלווית וההטיות המגדריות של הסביבה הצבאית הגברית. הממצאים מצביעים על כך שיש ערך לעיסוק ולהקשבה לנרטיבים מגוונים של טראומה ומדגישים את הצורך בפרספקטיבה ביקורתית בחקר טראומה וטראומה לחימה.

[קישור למאמר](#)

הצבא, הממשלה וארגוני ביטחון נוספים

Melamed, L. (2023). **A NonReport: The Operative Image and the Politics of the Public Secret.** *JCMS: Journal of Cinema and Media Studies*, 62(4), 33-56.

מאמר זה בוחן כיצד הפרדיגמה של תקשורת אופרטיבית משתפת בפוליטיקה של סודיות המדינה. תוך למידה ממצע צבאי כושל שערך צבא ההגנה לישראל בלבנון בשנת 1997, הוא מנתח דיווחים עיתונאיים חוקרים על האירוע יחד עם הרהורים שהציעו מפעילי האירוע. צילומי מזל"טים וצילומים שצולמו ממצלמות אוויר, תרמויות ומצלמות גוף מובאים כראיה בניסיון לחשוף את מה שפגע באירוע תוך כדי דלקת רצון ציבורי לחשיפה גלויה. מדיה אופרטיבית, טוענת מאמר זה, היא קונסטרוקציות סוציו-טכניות, המשרתות דיאלקטיקה של לדעת ולדעת לא לדעת.

[קישור למאמר](#)

דרק ליף. 2023. **מגמות חברתיות, פוליטיות וכלכליות במזרח ירושלים בשנים 2010-2022 וגישה ישראל לביטחון - לקחים ותובנות בדבר.** עדכן אסטרטגי, כרך 26, גיליון 2.

פלסטינים תושבי מזרח ירושלים טוענים כי למדיניות הישראלית בעיר במהלך 20-30 השנים האחרונות יש מטרה כפולה: ניתוק הפלסטינים תושבי מזרח ירושלים מהגדה המערבית ומחיקת כל תחושת זהות לאומית שלהם. לטענתם, מדיניות זו לא רק הצליחה במידה רבה להשיג מטרות אלו, אלא גם הובילה לתת-פיתוח כלכלי, לאדישות פוליטית ולפסימיות לגבי העתיד. הם טוענים גם כי בתגובה לכך וכחלק מהניסיון למלא את החלל שתחושות אלו יוצרות, רבים מהפלסטינים במזרח ירושלים הקצינו מבחינה דתית ובמקרים מסוימים נעשו אלימים יותר. המאמר נועד לבחון את הטענות הללו על פי גישה אמפירית. תחילה מתוארת המדיניות הישראלית שייתכן כי תרמה למצב, ולאחר מכן מופיע ניתוח נתוני דעת הקהל. המחקר אומנם תומך ברבות מהטענות שהעלו הפלסטינים ממזרח ירושלים, אולם הוא חושף גם כמה מגמות חיוביות במזרח ירושלים. בסיום מוצעות המלצות לשיפור התנאים הסוציו-אקונומיים במזרח ירושלים, לצמצום ההקצנה הדתית ועקב כך – להפחתת פיגועי טרור נגד ישראלים.

[קישור למאמר](#)

Evron, Y., & Kowner, R. (Eds.). (2023). **Israel-Asia Relations in the Twenty-First Century: The Search for Partners in a Changing World (1st ed.)**. Routledge.

ספר זה בוחן את האינטראקציה ההולכת וגוברת של ישראל עם אזורי המשנה והמדינות של אסיה מאז שנות ה-90. הוא מראה כיצד האינטראקציות הללו גדלו בשנים האחרונות, הן ברמת הממשלה והן עבור חברות, יזמים, מוסדות אקדמיים, קבוצות דתיות, תיירים וארגונים לא ממשלתיים. כמו כן, הוא דן באינטרסים המשותפים המתפתחים בין ישראל למדינות אסיה ומדגים כיצד מדינות אסיה אימצו מדיניות מתוחכמת שאפשרה להן להתקרב לישראל מבלי להתפשר על תמיכתן המסורתית בעמדה הפרו-פלסטינית. הוא גם בוחן כיצד ישראל מבדילה בין אזורים שונים, מעגלי חשיבות ומדינות באסיה במקום לראות את אסיה כמכלול מונוליטי. ספר פורץ דרך זה מסתיים בהערכת מצב היחסים הכולל בהווה והתפתחויות עתידיות.

[קישור למאמר](#)

הארגון והמקצוע הצבאי

Levy, Y. (2023). 'The Skills had to be Used Simply Because They Were There': Instrumental Rationality in the Military Domain. *Millennium*, 03058298231185965.

מאמר זה נערך כדי להראות כיצד רציונליות אינסטרומנטלית משתקפת בתחום הצבאי. רציונליות אינסטרומנטלית מתייחסת לאימוץ של אמצעים מתאימים להשגת מטרות מסוימות. עם זאת, תפיסה זו זכתה לביקורת על ידי אסכולת פרנקפורט על כך שהתמקדה באמצעים ולא במטרה. בהתבסס על ביקורת זו, החוקר מציג קטגוריות ספציפיות של רציונליות אינסטרומנטלית בתחום הצבאי. הרציונליות האינסטרומנטלית, או לפחות היישום השגוי שלה, בא לידי ביטוי בחשיבה ממוקדת באמצעים לפיה האמצעים מצדיקים את המטרות. גישה זו עשויה ליצור קטגוריות ספציפיות בתחום הצבאי: אמצעים מצדיקים את המטרות רק בגלל שהם זמינים, והם יכולים גם להרחיב את המטרות. ניתן להרחיב את הגישה ממוקדת האמצעים ממטרות כפופות לאמצעים להתמקדות באובייקטים המותקפים, ובכך לפתח גישה ממוקדת אובייקטים שעשויה להתפתח גם להתמקדות בתוצאה הישירה של פעולת האמצעים, ובכך להפוך לכלי עבודה בעל לגיטימציה. לבסוף, גישה ממוקדת אמצעים עשויה להיות מתורגמת לאמון יתר בכל-יכולתם של האמצעים, ובכך ניתן להעלות את האמונה שמשק יכול למנוע את הצורך בהסדר מדיני.

[קישור למאמר](#)

עידית שפרן-גיטלמן, ענת שפירא. 2023. על המידתיות. מערכות 498, עמ' 28-34.

כטבע סבבי לחימה מול ארגוני טרור, גם מבצע "מגן וחץ" (9-13 במאי 2023) התאפיין באתגרי לחימה מורכבים הנערכים בשטח אוכלוסייה אזרחית. המבצע נפתח בסיכול ממוקד של צה"ל נגד בכירים בגא"פ (ג'האד אסלאמי פלסטיני). פעולות אלה הובילו, לצד סיכול יעדי הפעולות, למותם של עשרה אזרחים נוספים, ופתחו מחדש את הדיון בסוגיות גרימת הנזק לבלתי מעורבים במסגרת פעולות המאבק בטרור.

[קישור למאמר](#)

רן כוכב, שני אלמוג. 2023. האומץ להנהיג (גם מול המצלמה). מערכות 498, עמ' 58-64.

בעידן הנוכחי על המפקד לפנות לפקודיו ולציבור גם באמצעות התקשורת, מעשה שיש בו הזדמנות מנהיגותית ולא רק סיכון. עם זאת, המפקדים נמנעים מכך בשל חוסר הבנת חשיבות המדיום המשתנה באופן תדיר. התייצבות מול המצלמה היא כלי מבצעי של ממש, ויש בהתייצבות אמיצה שכזו גרסה עדכנית של פרקטיקת "פיקוד מלפנים".

[קישור למאמר](#)

תרבות, כוח אדם ומשאבי אנוש

עדי זהבי, יהונתן עמיאל, 2023. **מה הסטורי של צה"ל**. מערכות 498, עמ' 64-67.

מהפכת המידע משנה כל היבט בחיינו וצה"ל איננו יוצא מן הכלל. התעלמות מהתנהלות משרתי צה"ל במרחב הרשתי או הסתפקות בהנחיות עמומות לא יעלימו את הבעיה, אלא ייצרו משברים של ממש. פקודות מטכ"ל, העוסקות בנושאים החל בשימוש בטנק ובמטוס וכלה באורך התספורת וצבע הלך, אינן שלמות ללא כללי מותר ואסור ברשתות החברתיות.

[קישור למאמר](#)

Cistulli, M. (2023). **Israeli Defense Force Veteran Reintegration: Why does the veteran reintegration system work so well in Israel?**. LSE Undergraduate Political Review, 6(1), 30-52.

מדוע מערכת השילוב של גמלאי הצבא עובדת כל כך טוב בישראל? במאמר זה נטען כי למעשה, התשובה והטיעון מסוכמים באינטראקציה בין שני משתנים: גודל מדינה וגיוס. כתוצאה מכך, הון צבאי, המתקבל באמצעות גיוס חובה, מוגבל, מבודד, ממוקד ורווי בקרב אוכלוסייה קטנה של אנשים שחיים במרחב צפוף גיאוגרפית שבו ניתן לחלוק את שפע הידע והמיומנויות שהושגו בצבא בחברה.

[קישור למאמר](#)